O‘ZBEKISTONDA BOLALAR SALOMATLIGINI MUSTAHKAMLASHDA INNOVATSION FARMATSEVTIK XIZMATLAR VA MARKETING BOSHQARUVI

Olimjonov Qobiljon Olimjon o‘g‘li
SamDTU, Farmatsiya fakulteti 2-kurs Magistri
Bazarova Nigina Sobirjonovna
SamDTU, Farmatsevtika ishinitashkil etish kafedrasi mudiri, PhD.
Eshkobilova Mavjuda Ergashboyevna
SamDTU, Farmatsevtik va toksikologik kimyo kafedrasi dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda bolalar salomatligini yaxshilashda farmatsevtik xizmatlar tizimini rivojlantirish hamda marketing boshqaruvining innovatsion yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda mavjud muammolar, ularning yechim yo‘llari, shuningdek, farmatsevtik xizmatlarda raqamli texnologiyalarni joriy etishning samaradorligi o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: bolalar salomatligi, farmatsevtik xizmatlar, marketing boshqaruvi, innovatsion yechimlar, raqamli farmatsiya, sog‘lom avlod.

Аннотация:В данной статье анализируются вопросы развития системы фармацевтических услуг и инновационные подходы к маркетинговому управлению в обеспечении здоровья детей в Узбекистане. В исследовании рассмотрены существующие проблемы, пути их решения, а также эффективность внедрения цифровых технологий в фармацевтические услуги.

Ключевые слова: здоровье детей, фармацевтические услуги, маркетинговое управление, инновационные решения, цифровая фармация, здоровое поколение.

Abstract: This article analyzes the development of the pharmaceutical service system and innovative approaches to marketing management in improving children's health in Uzbekistan. The study examines existing problems, possible solutions, and the effectiveness of implementing digital technologies in pharmaceutical services.

Keywords: children's health, pharmaceutical services, marketing management, innovative solutions, digital pharmacy, healthy generation.

Kirish

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish hamda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash borasida keng qamrovli tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2017 — 2022-yillarda onalar o‘limi ko‘rsatkichi 1,5 baravarga, go‘daklar o‘limi esa 1,3 baravarga kamayishiga erishildi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish va farmatsevtik sohani rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor

ISSN 3030-3907

yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Xususan, **bolalar salomatligi**ni mustahkamlash, profilaktika chora-tadbirlarini kuchaytirish hamda dorilar ta’minotida sifat va xavfsizlikni oshirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Farmatsevtik xizmatlarning samaradorligi nafaqat dorilarning mavjudligi, balki ularning to‘g‘ri marketingi, innovatsion boshqaruv texnologiyalari va aholining farmatsevtik madaniyat darajasiga ham bevosita bog‘liq. Shunday ekan, bolalar salomatligini ta’minlashda farmatsevtik xizmatlarni innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bolalar salomatligi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi va kelajak avlodning salohiyatini belgilovchi asosiy omillardandir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining sog‘liqni saqlash tizimini raqamlashtirish va farmatsevtik tarmoqni isloh qilish bo‘yicha qabul qilgan qarorlari, xususan **“Sog‘lom avlod uchun”** dasturi va **Farmatsevtika sanoatini rivojlantirish konsepsiyasi (2022–2026)**, bolalar uchun mo‘ljallangan dori vositalarining sifatini oshirishga, ularning marketing tizimini takomillashtirishga xizmat qilmoqda.

Shu bois, bolalar uchun xavfsiz, samarali va iqtisodiy jihatdan qulay farmatsevtik xizmatlarni yaratish, ularni marketing boshqaruvi orqali targ‘ib qilish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekistonda Sog‘liqni saqlash vazirligiga ona va bolaga tibbiy yordam kоrsatish bоyicha siyosiy, ma'muriy-qonuniy asosni mustahkamlashda kоmaklashdi. Tekshirilgan ma'lumotlarga asoslangan qonun-qoidalarni ishlab chiqish, muhokama qilishni qo'llab – quvvatlash uchun Davlat tomonidan Ona va bola salomatligi strategiyasi ishlab chiqishda foydalanilgan sog‘liqni saqlash tizimi borasida bir qator kuzatuvlar olib borildi; Sog‘liqni saqlash sohasidagi 25000 dan ortiq mutaxassislar texnik bilim va malakalarini oshirdilar. Bu kabi tajriba samarali perinatal yordam kоrsatish, yangi tug‘ilgan chaqaloqlar reanimasiyasi va yangi tug‘ilgan chaqaloqlarni parvarishlash «yangi tug‘ilgan chaqaloqlarni parvarishlab sog‘aytirish» loyihasi va bolalar orasida kо'plab uchraydigan kasalliklarni davolash, bolalar o'liminining oldini olish «Bolalarni parvarishlab sog‘aytirish» loyihalari yordamida bajarildi. Trening davomida olgan bilimlarini mutaxassislar joylaridagi hamkasblariga etkazish holatlari 29 ta viloyat o'quv markazlari orqali kuzatilmoqda. Bu markazlar Evropa Komissiyasi bilan hamkorlikda moliyalashtirilgan — Ozbekistonda onalik va bolalikni muhofaza qilish xizmatlarini takomillashtirish (1 va 2 bosqichlar)‖ loyihasining bir qismi sifatida tashkil etilgan. Sog‘liqni saqlash vazirligiga Ona va bola salomatligi nazorati kengashining tashkil qilinishi va faoliyati borasida kо'mak berildi. Tadqiqot quyidagi uslublarga asoslandi:

ISSN 3030-3907

O‘zbekiston pediatriya farmatsevtikasi bozori ilk bor chuqur tahlil qilinib, uning asosiy segmentlari bo‘yicha batafsil segmentatsiya amalga oshirildi. Tadqiqot davomida pediatriya dori vositalarining ta’minot tizimida mavjud muammolar — xususan, importga yuqori darajada bog‘liqlik, yetkazib berishdagi uzilishlar va ishlab chiqarish hajmining cheklanganligi kabi masalalar kompleks tarzda o‘rganildi.

Tahlil natijalari asosida mahalliy farmatsevtika korxonalarining pediatriya bozoridagi ulushini kengaytirish va ichki ishlab chiqarish salohiyatini oshirishga yo‘naltirilgan marketing strategiyalari ishlab chiqildi. Shu bilan birga, sog‘liqni saqlash tizimida davlat-xususiy sheriklik asosida pediatrik dori vositalarini barqaror ta’minlashning innovatsion modeli taklif etildi.

Mazkur tadqiqot natijalari bolalar uchun zarur dori vositalarining ta’minot tizimini takomillashtirish, import o‘rnini bosuvchi ishlab chiqarishni kengaytirish hamda farmatsevtika korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Analitik tahlil – O‘zbekistonda bolalar uchun mo‘ljallangan dori vositalari bozorining holatini o‘rganish.

Marketing tadqiqoti – ota-onalar va farmatsevtlar o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazish orqali bolalar dorilariga bo‘lgan talab va ishonch darajasini aniqlash.

Taqqoslama tahlil – xorijiy mamlakatlarda bolalar farmatsevtik xizmatlarining innovatsion boshqaruv modellari bilan solishtirish.

Ekspert baholash – soha mutaxassislari fikrlari asosida innovatsion marketing yechimlarining samaradorligini aniqlash.

Tadqiqot doirasida Toshkent, Samarqand va Farg‘ona viloyatlarida joylashgan 30 ta dorixona va 500 nafar ota-onalar o‘rtasida so‘rovnoma o‘tkazildi. Quyidagi natijalar olindi:

Respondentlarning **67%** bolalar dorilari narxining yuqoriligi sababli analoglardan foydalanishga majbur ekanini bildirdi.

58% farmatsevtlar esa bolalar uchun dori vositalari yetkazib berishda logistika muammolari mavjudligini ta’kidladi.

73% ota-onalar raqamli mobil ilovalar orqali dori buyurtma qilish imkoniyatini qulay deb hisoblashdi.

Ushbu ma’lumotlarga asoslanib, farmatsevtik xizmatlarda quyidagi **innovatsion marketing yechimlari** taklif etildi:

Bolalar uchun mo‘ljallangan dorilarni onlayn buyurtma va yetkazib berish tizimini kengaytirish.

“Raqamli dorixona” platformasini joriy etish orqali farmatsevtlar va shifokorlar o‘rtasida integratsiyani kuchaytirish.

ISSN 3030-3907

Bolalar salomatligi uchun ixtisoslashgan **farmatsevtik konsalting xizmatlari**ni yo‘lga qo‘yish.

Mahalliy ishlab chiqaruvchilarning mahsulotlarini marketing dasturlari orqali targ‘ib qilish.

O‘zbekiston pediatriya farmatsevtikasi bozorining birinchi marta batafsil segmentatsiyasi amalga oshirildi. Tadqiqot davomida pediatriya dori vositalarining ta’minot tizimidagi asosiy muammolar, xususan, importga qaramlik va ta’minot uzilishlari keng ko‘lamda tahlil qilindi. Mahalliy farmatsevtika ishlab chiqaruvchilarining pediatriya bozoridagi ulushini oshirishga qaratilgan marketing strategiyalari ishlab chiqildi. Shuningdek, sog‘liqni saqlash tizimida davlat-xususiy sheriklik asosida pediatrik dori vositalarini ta’minlashga doir yangi model taklif etildi. Ushbu tadqiqot natijalari O‘zbekistonda pediatriya bemorlarini dori vositalari bilan ta’minlash tizimini takomillashtirishda keng foydalanilishi mumkin. Tadqiqot pediatriya bozorida samarali marketing strategiyalarini ishlab chiqish, mahalliy farmatsevtika kompaniyalarining raqobatbardoshligini oshirishva importga qaramlikni kamaytirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar beradi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 23-yanvardagi 20-sonli farmoni bilan belgilangan sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish va farmatsevtika sohasini rivojlantirish bo‘yicha ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirishga xizmat qiladi. Mazkur farmonda bolalar uchun zarur dori vositalarining ta’minotini yaxshilash, ularning narxini iqtisodiy jihatdan maqbullashtirish va mahalliy farmatsevtika ishlab chiqaruvchilarini qo‘llab-quvvatlash masalalari alohida ta’kidlangan. Bundan tashqari, ushbu dissertatsiya sog‘liqni saqlash tashkilotlari uchun pediatriyada dori vositalarining ta’minot jarayonlarini boshqarish bo‘yicha qo‘llanma sifatida foydalanilishi mumkin.Bu holat ta’minotdagi uzilishlar xavfini oshirib, narxlarning yuqorilashiga olib kelmoqda. Mahalliy ishlab chiqarish yetarli darajada rivojlanmagan. Pediatriya uchun mo‘ljallangan dori vositalarini ishlab chiqaruvchi mahalliy korxonalar soni juda kam. Ko‘pchilik farmatsevtika korxonalari faqat umumiy qo‘llanishdagi dori vositalarini ishlab chiqarishga yo‘naltirilgan. Dori vositalarining narxi va sifati bilan bog‘liq muammolar saqlanib qolmoqda.Mahalliy farmatsevtika ishlab chiqaruvchilarining pediatriya bozoridagi ulushini oshirishga qaratilgan marketing strategiyalari ishlab chiqildi. Shuningdek, sog‘liqni saqlash tizimida davlat-xususiy sheriklik asosida pediatrik dori vositalarini ta’minlashga doir yangi model taklif etildi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda bolalar salomatligini ta’minlashda farmatsevtik xizmatlarni rivojlantirish uchun innovatsion marketing boshqaruv tizimlarini joriy etish zarur. Raqamli texnologiyalar, iste’molchilarga

ISSN 3030-3907

yo‘naltirilgan marketing strategiyalari va davlat-xususiy sheriklik asosida amalga oshiriladigan loyihalar bolalar uchun sifatli, xavfsiz va arzon dori vositalarining keng ommalashuviga xizmat qiladi.

Shuningdek, farmatsevtik xodimlarning malakasini oshirish, dori vositalari sifat nazoratini kuchaytirish va axborot-kommunikatsion texnologiyalarni keng joriy etish orqali sohada yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sog‘liqni saqlash tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi Qarori, 2023-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. “Farmatsevtika tarmog‘ini rivojlantirish konsepsiyasi (2022–2026)”.
3. Xodjieva D.N. “Farmatsevtik marketing asoslari”, Toshkent: Fan, 2021.
4. 4.World Health Organization (WHO). *Children’s Medicines and Pharmaceutical Care: Guidelines*, Geneva, 2022..
5. Eshkobilova M. E., Xodieva N., Abdurakhmanova Z. E. Thermocatalytic and Semiconductor Sensors for Monitoring Gas Mixtures //World Journal of Agriculture and Urbanization. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 9-13.
6. Эшкобилова М. Э., Насимов А. М. Газоанализатор (тпг-сн4) для мониторинга метана на основе термокаталитических и полупроводниковых сенсоров //Universum: химия и биология. – 2019. – №. 6 (60). – С. 17-20.
7. Эшкобилова М. Э. и др. Метанни аниқловчи тяг-сн4 газ анализаторининг метрологик тавсифларига турли омилларнинг таъсири //Research Focus. – 2023. – Т. 2. – №. 11. – С. 17-22.
8. Абдурахманов Э. Д., Сидикова Х. Г., Эшкобилова М. Э. КАТАЛИЗАТОР ДЛЯ СЕЛЕКТИВНОГО СЕНСОРА МЕТАНА //Евразийский союз ученых. Серия: медицинские, биологические и химические науки. – 2021. – №. 4. – С. 43-48.
9. Abduraxmonova Z. E., Eshkobilova M. E. GAZLAR ARALASHMASI TARKIBINI NAZORAT QILISHNING ELEKTROKIMYOVIY USULLARI VA ANALIZATORLARI //Research Focus. – 2024. – Т. 3. – №. 5. – С. 8-13.

ISSN 3030-3907